

Examen HAVO

geschiedenis

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20 | **05**

Tijdvak 1
Dinsdag 24 mei
9.00 – 12.00 uur

Bronnenboekje

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

bron 1

De thuiswever Thomas Duckworth uit Haslingden, een gemeente in Lancashire, vertelt in zijn herinneringen hoe hij op 16-jarige leeftijd deelneemt aan het vernielen van weefmachines in zijn woonplaats. De gebeurtenis waarover hij vertelt, heeft plaats op 25 april 1826

1 Die morgen trokken we erop uit om weefmachines stuk te gaan slaan. Toen we op de weg
2 kwamen, zagen we soldaten te paard op ons af komen. We hielden halt. De soldaten reden
3 op ons toe, hun getrokken zwaarden schitterden in de lucht. De menigte week uiteen om de
4 soldaten door te laten. Een aantal mensen wierp zijn stokken weg, anderen deden dat niet.
5 Toen de soldaten midden in de menigte waren, riepen de officieren “Halt!”. Iedereen
6 verwachtte dat de soldaten een charge gingen uitvoeren, maar de officieren begonnen de
7 menigte toe te spreken en waarschuwden wat de gevolgen zouden zijn als zij doorgingen
8 met wat zij van plan waren. Een aantal van de ouderen in de menigte nam het woord. Zij
9 zeiden: “Wat moeten we doen? We lijden honger. Moeten we dood hongeren?” De soldaten
10 waren volledig bekapt en hadden hun proviandtas bij zich, en zij verdeelden hun brood
11 onder de menigte.
12 Toen gingen de soldaten weg en er werd opnieuw vergaderd. Moesten de weefmachines
13 stukgeslagen worden of niet? Ja, werd er besloten, zij moesten tot elke prijs vernietigd
14 worden.

bron 2

Uit de Macclesfield Courier, een lokale krant uit Macclesfield, een industriestadje vijftig kilometer ten zuiden van Manchester, 7 juli 1849. Het krantenartikel gaat over het openbare onderzoek dat in Engeland verplicht is als iemand door een ongeluk of besmettelijke ziekte overleden is. In dit geval gaat het om de dood van een 46-jarige schoenmaker

EEN NIEUW GEVAL VAN CHOLERA IN MACCLESFIELD

1 (De arts) kreeg de bevestiging dat de
2 overledene zwaar had gedronken gedurende
3 de gehele afgelopen week. Op zondag had
4 hij wat kalfsvlees en kruisbessentaart als
5 diner gegeten. (De arts) werd verteld dat hij,
6 toen hij last kreeg van zijn ingewanden, naar
7 beneden naar de binnenplaats ging en daar
8 in zijn hemd ongeveer een uur heeft gezeten.
9 (De arts) twijfelde er niet aan dat hij was
10 gestorven aan spasmodische of
11 kwaadaardige cholera, veroorzaakt door zijn
12 leefgewoonten.

Uit de Macclesfield Courier van 14 juli 1849. In dit geval wordt de dood van een 51-jarige man, waarvan het beroep niet wordt vermeld, onderzocht

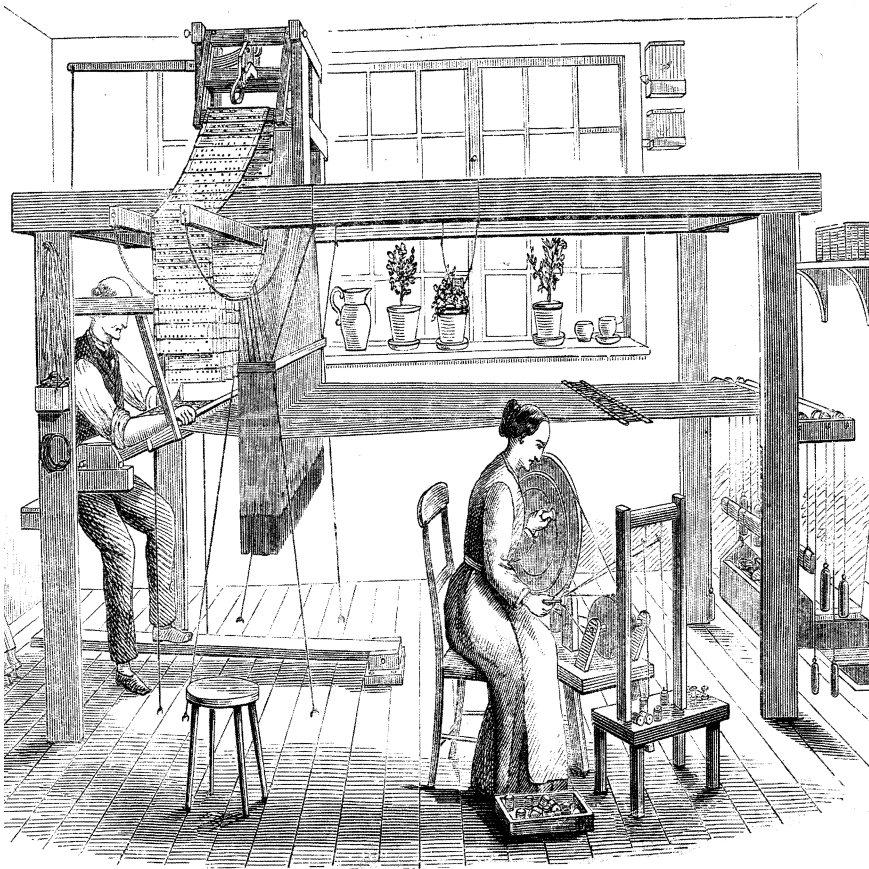
EEN NIEUW GEVAL VAN CHOLERA IN MACCLESFIELD

1 Mr. Firth (de arts) twijfelde er niet aan dat
2 cholera de doodsoorzaak was; en hij had
3 nooit eerder een geval gezien dat sneller
4 dodelijk was, of meer uitgesproken wat
5 betreft de symptomen. De overledene was
6 zeer gespierd en sterk. [De arts] vernam dat
7 de man niet onbeheerst was. Hij hield van
8 een glas, maar at er altijd veel bij, en had de
9 gewoonte gezond te leven. (...)

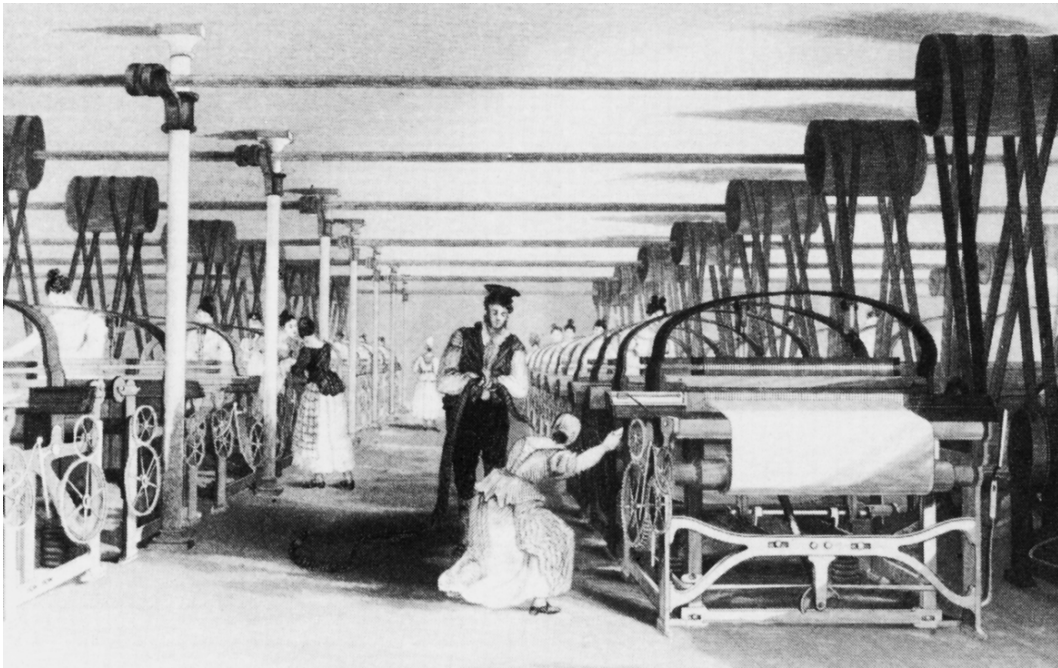
10 In zijn antwoord aan de jury betoogde Mr.
11 Firth dat de buurt waar de overledene leefde
12 (the Orchard, Bank Top) zeer ongezond was.
13 De huizen waren laag, vuil en
14 ongeventileerd. Ze waren omringd door
15 grote open riolen, waarvan de verstopte
16 inhoud zich bleef opstapelen en verspreiden,
17 zodat de atmosfeer vergiftigd werd.

Toelichting

Personeel van de wollenstoffenfabriek Gebroeders Diepen. Zittend in het midden met hoed directeur Armand Diepen met zijn twee kinderen Herman en Leo. De tweede man links van de directeur is de heer Van Asten, bedrijfsleider bij de firma Diepen.

Afbeelding van door stoommachines aangedreven weefgetouwen van de firma Swainson, Birley & Co, in Preston uit 1830. Iedere weefster heeft twee weefgetouwen, de man in het midden is de opzichter

Dekolonisatie en koude oorlog in Vietnam

bron 7

Een Vietnamese vrouw schrijft in 1997 een boek met familieherinneringen aan Noord-Vietnam. Ze beschrijft wat een oom, vroeger grootgrondbezitter, in de jaren vijftig in haar dorp meemaakt

- 1 Elke keer als hij zijn huis verliet, gooiden kinderen stenen naar zijn hoofd. Als iemand, van
- 2 welke leeftijd ook, hem beledigde of raakte, moest hij zijn hoofd buigen en zeggen:
- 3 “Alstublieft, ik smeed u om mij te sparen”. Grootgrondbezitters werden de zondebokken
- 4 voor het zware leven van de arme boeren. In mijn ooms dorp vervolgden mensen hem heel
- 5 ijverig om te laten zien hoe vurig voorstander zij waren van de landhervormingen en om in
- 6 een goed blaadje te komen bij de gewapende boeren die het nu voor het zeggen hadden.
- 7 Anderen die vroeger jaloers waren geweest op zijn rijkdom en macht, hadden er nu plezier
- 8 in om hem te vernederen.

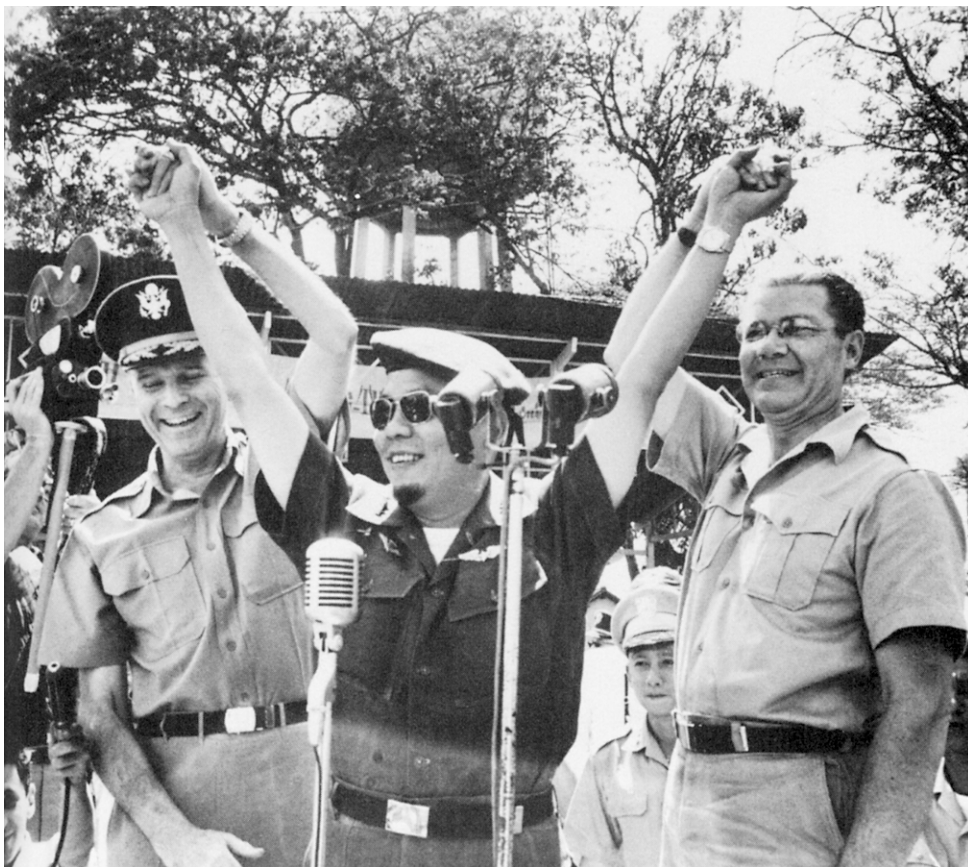
bron 8

In 1953 schrijft een Noord-Vietnamese boerin aan Ho Chi Minh

- 1 Onder de Franse overheersing ontbrak het mijn kinderen en mij aan rijst om ons te voeden
- 2 en aan kleding om ons te kleden. Mijn kinderen moesten allerlei klusjes aannemen en ik
- 3 leefde van dag tot dag, aardappelen verzamelend en in de grond wroetend naar wortels.
- 4 Eind 1952 begonnen de boeren hun strijd tegen de oneerlijke en gemene grondbezitters.
- 5 Dankzij u hebben we nu zo'n aangenaam leven en we zullen dat nooit vergeten.

bron 9

Foto gemaakt in maart 1964 in Saigon. Van links naar rechts de Amerikaanse generaal Maxwell Taylor, generaal Nguyen Khan (één van de militairen die na de moord op Diem aan de macht was in Zuid-Vietnam) en de Amerikaanse minister van defensie Robert McNamara

De volgende teksten, bron 10, 11 en 12, gaan alledrie over het bloedbad in My Lai op 16 maart 1968.

bron 10

Kapitein Brian Livingston is als helikoptercommandant aanwezig bij het bloedbad in My Lai. Diezelfde avond schrijft hij een brief aan zijn vrouw

1 Zaterdag 16 maart 1968

2 Lieve Betz,

3 Het was een lange dag, waarop ik gruwelijke dingen heb gezien. Ik zag hoe infanteristen
4 werden ingezet en ze gedroegen zich als beesten. Ze veegden het gebied eerst schoon en een
5 groot aantal vrouwen en kinderen verlieten het dorp. Toen kwamen de geweren van de
6 'haaien', berucht vanwege het doden van burgers, in actie en mensen vielen dood op de weg
7 neer. Ik heb nog nooit zo veel mensen op één plek dood gezien. 95% van hen waren
8 vrouwen en kinderen. We vroegen die varkens op de grond om een paar gewonde kinderen
9 te helpen. Ze hielpen inderdaad. Een kapitein liep naar een klein meisje, draaide zich van
10 haar af en vuurde een salvo in haar lichaam. Een zwarte sergeant begon mensen in hun
11 hoofd te schieten. Toen zag onze helikopter enkele gewonde kinderen, en we besloten als
12 hospikken op te treden. Een ander kind, waar die varkens net voor wilden 'zorgen', stond
13 als volgende op onze lijst. De helikopter bracht het naar het Quang Nai ziekenhuis. We
14 moesten dit doen terwijl wij onze machinegeweren op onze eigen soldaten – Amerikaanse
15 troepen – gericht hielden. Ik moet je zeggen dat dit je doet afvragen wat we hier doen. Ik
16 begrijp nu ook waarom ze helikopterpiloten haten. Als zo'n 'haai' hier nog eens zijn mond
17 open doet, ram ik mijn vuist erin.

18 We proberen deze kapitein en sergeanten te laten berispen. Ik weet niet of het lukt, maar we
19 doen ons best. Genoeg hierover.

20 Brian

bron 11

Sergeant Jay Roberts is verslaggever van de voorlichtingsdienst van de Elfde Brigade. Op 16 maart 1968 is hij in My Lai. Twee dagen later schrijft hij het volgende persbulletin

1 Voor de derde keer in de afgelopen weken hebben infanteristen van de Task Force Barker
2 van de Elfde Brigade een Vietcong-bolwerk aangevallen, bekend als 'Pinkville', zes mijl
3 ten noordoosten van Quang Ngai, waarbij 128 vijanden in onafgebroken gevecht werden
4 gedood. De actie vond plaats in het kustplaatsje My Lai, waar drie weken eerder een andere
5 brigadeafdeling van Task Force Barker zich uit een Vietcong-hinderlaag vocht, waarbij 80
6 vijanden het leven lieten.

bron 12

Na het lezen van de officiële krant van zijn divisie met het verslag van Roberts, schrijft Brian Livingston (zie bron 10) opnieuw aan zijn vrouw

1 19 maart 1968

2 Weet je nog dat ik je schreef over een bloedbad, waarvan ik getuige was. Nou, ik las een
3 verslag ervan in de krant. In het artikel staat, ik citeer: 'De Amerikaanse troepen waren in
4 hevig gevecht met een onbekend aantal V.C. (= Vietcongsoldaten). Twee Amerikanen
5 werden gedood, zeven gewond en 128 V.C. werden gedood.' Dat is geweldige onzin. Ik zag
6 vier V.C., dat wil zeggen, degenen met wapens, en het meest verbazingwekkende is dat
7 twee van hen konden weglopen. Ik werd misselijk bij het zien hiervan.

8 Brian

Begin oktober 1970 maakt president Nixon een rondreis door de Verenigde Staten. Hierover schrijft hij in zijn memoires

1 Toen ik sprak in de grote zaal van San José in Californië, voor een menigte van 5.000 van
 2 mijn aanhangers, begonnen ongeveer 2.000 demonstranten op de deuren rondom het
 3 gebouw te slaan. Toen ik na afloop van mijn redevoering het kleine stukje naar mijn auto
 4 liep, zag ik de demonstranten op korte afstand achter politiebarricades staan. Ze zongen hun
 5 favoriete slogans, waaronder: “One, two, three, four – we don’t want your fucking war”, en
 6 ik kon het niet laten om te tonen hoe weinig respect ik had voor hun jeugdige en
 7 ondoordachte geschreeuw. Ik ging op de motorkap van de auto staan en maakte het V-teken,
 8 dat mijn politieke handelsmerk geworden was. Dit had het voorspelbare effect, en de
 9 menigte begon te joelen en ‘Boe’ te roepen. Toen zag ik iets op me afkomen. Pas toen het
 10 dak geraakt werd, besepte ik dat het een steen was. Plotseling vlogen stenen, eieren en
 11 groenten door de lucht. Binnen enkele seconden zat ik in de auto en zetten de
 12 veiligheidsagenten de procedure voor de noodontuiming in werking.
 13 (...) die avond zat ik ruim een uur in mijn studeerkamer na te denken over wat er gebeurd
 14 was en hoe ik hierop moest reageren. Voor zover ik wist, was dit de eerste keer in onze
 15 geschiedenis dat een menigte de president van de Verenigde Staten fysiek had aangevallen.
 16 Het maakte me niet uit wat de demonstranten of hun leiders over mij persoonlijk dachten,
 17 maar zij hadden geen respect voor het ambt van de president. Ik vond dat de bevolking dit
 18 feit onder ogen moest zien en er een standpunt over moest kunnen innemen.

Prent van de tekenaar Willem uit *De Nieuwe Linie* van 6 februari 1974

Toelichting

Afgebeeld is de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger.

Einde